

ศึกษาวัฒนธรรมการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน*

อนันต์ศักดิ์ วาแก้วเกษ¹ และ ชาญยุทธ สอนจันทร์²

^{1,2}สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

^{1,2}มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน และเพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน จากการศึกษาทั้งหมด 115 คณะ พบว่า ที่มาและความหมายแบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ คณะหมอลำที่ตั้งชื่อเพื่อความเป็นศิริมงคลมากที่สุดจำนวน 48 คณะ คิดเป็นร้อยละ 41.73 รองลงมาคือการตั้งชื่อตามชื่อของผู้ก่อตั้งคณะหมอลำจำนวน 30 คณะ คิดเป็นร้อยละ 26.08 สามคือการตั้งชื่อตามภูมิลำเนาของผู้ก่อตั้งชื่อคณะหมอลำจำนวน 26 คณะ คิดเป็นร้อยละ 22.60 สี่คือการตั้งชื่อตามชื่อของสัตว์จำนวน 4 คณะ คิดเป็นร้อยละ 3.47 การตั้งชื่อเพื่อความแปลกใหม่ให้ดึงดูดใจผู้ติดตาม 4 คณะ 3.47 ห้าการตั้งชื่อตามชื่อพืชจำนวน 2 คณะ คิดเป็นร้อยละ 1.73 ที่พบน้อยที่สุดคือ การตั้งชื่อเป็นตัวเลข 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.06 และการตั้งชื่อตามชื่อผลงานของผู้สนับสนุน 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.06

ส่วนลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน พบว่า มีการจำแนก ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้ (1) คำที่มาจากภาษาไทย กล่าวคือ ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทย พบว่ามี 8 คณะ และการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างเดียวย 3 คณะ (2) คำที่มาจากภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ กล่าวคือ ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยปนกับภาษาบาลีสันสกฤต พบมากที่สุด 51 คณะ รองลงมาคือการใช้ภาษาไทยปน

*ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2560

ภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร 15 คณะ ตามด้วยภาษาไทยปนภาษาบาลีสันสกฤตและอังกฤษ 6 คณะ การใช้ภาษาไทยปนภาษาเขมร 6 คณะ ภาษาไทยปนภาษาอังกฤษ 1 คณะ ภาษาไทยปนกับภาษาจีนและภาษาเขมร 1 คณะ และภาษาไทยถิ่นอีสานปนภาษาสันสกฤต 1 คณะ และ (3) คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ พบมากที่สุดคือ การตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตในการตั้งชื่อ พบว่ามี 11 คณะ รองลงมาคือภาษาเขมรปนภาษาบาลีสันสกฤต 7 คณะ ตามด้วยภาษาบาลีสันสกฤตปนกับภาษาอังกฤษ 5 คณะ ภาษาอังกฤษอย่างเดียว 2 คณะ ภาษาบาลีปนภาษาอังกฤษและภาษาเขมร 1 คณะ และภาษาเขมรปนกับภาษาอังกฤษ 1 คณะ

คำสำคัญ; วัฒนธรรม, หมอลำ, การตั้งชื่อ

A Study of Naming Culture of Morlum Troop in Isan Region

Anantasak Ponkawkes¹ and Chanyut Sonjan²

Department of Thai Language, Faculty of Education

Roi Et Rajabhat University

Abstract

This study aims to investigate background and meaning of naming a Morlum Reung Tor Klon band in Isan, and to study language use in naming a Morlum Reung Tor Klon band in Isan. It examined 115 bands which their background and meaning could be divided as 8 groups: 48 Morlum bands naming the bands for fortune as 41.73 percent, 30 Morlum bands naming their bands after the owner as 26.08 percent, 26 Morlum bands naming their bands after the hometown of the founder as 22.60 percent, and 4 Morlum bands naming after animals as 3.47 percent. Naming the band to convince followers revealed 4 bands as 3.47 percent, and 2 bands were named after plants 1.73 percent. The least found was 1 band naming as numeric 0.06 percent, and another used the supporter name 0.06 percent.

It found that features of using languages in naming Morlum Reung Tor Klon bands in Isan area have 3 main categories as follows. (1) Words derived from Thai language refers to features of naming Morlum Reung Tor Klon band using Thai language to name 8 Morlum bands, and only Isan dialect was used for 3 bands. (2) Words from Thai language and foreign language refers to features of naming Morlum Reung Tor Klon band using Thai language and Sanskrit, which were mostly found in 51 bands. The study found 15 bands had names from Thai mixing with Sanskrit and Khmer language. In addition, Thai language mixing with Sanskrit and English

language were 6 band names, and other 6 bands used Thai language combining with Khmer language. There was 1 band using Thai language with English language, and another one named in Thai language mixing with Chinese and Khmer language. There was only 1 band naming in Thai Isan dialect with Sanskrit. (3) Words from foreign language were most found in the Morlum Reung Tor Klon bands using Sanskrit which were 11 bands. 7 bands used Khmer language and Sanskrit following by 5 bands who named in Sanskrit combining with English language. Interestingly, 2 bands used only English, and 1 band named in Pali language with English language and Khmer language. There was only 1 band using Khmer language with English.

Keywords; Culture, Morlum, Naming

ความสำคัญและที่มาของปัญหาในการวิจัย

กลวิธีในการตั้งชื่อเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะชื่อเป็นคำเรียกขานสิ่งนั้น ๆ เป็นต้นว่า คน สัตว์ สิ่งของ เพื่อให้รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร มีลักษณะอย่างไร ฉะนั้นการตั้งชื่อสิ่งใดก็ตามจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ตั้งชื่อต้องพิถีพิถันในการสรรหาคำมาตั้งชื่อเป็นชื่อเรียกสิ่งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน มีคำศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่และมีความหมายใหม่ๆ ที่เรียกว่ามีความหลากหลายด้านภาษาและวัฒนธรรม จึงต้องคิดสรรเป็นอย่างดี โดยเฉพาะชื่อบุคคลหรือองค์กรที่อยู่ในวงการบันเทิง ไม่ว่าจะเป็นวงการบันเทิงระดับสากลหรือแม้แต่สื่อพื้นบ้าน เช่น ชื่อหมอลำ ชื่อคณะหมอลำ เป็นต้น

ปัจจุบันมีคณะหมอลำหลายคณะในภาคอีสาน เช่น หมอลำคณะเสียงอีสาน คณะประถมบันเทิงศิลป์ คณะระเบียบวาทศิลป์ คณะรัตนศิลป์อินทร์ตาไทยราษฎร์ เป็นต้น คณะหมอลำต่างๆ เหล่านี้เป็นคณะหมอลำ ที่ได้รับความนิยมในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจุบันก็ยังใช้ชื่อนั้นในการเรียกขาน โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน (สปป.ลาว) เนื่องจากภาษาที่ใช้สามารถสื่อสารกันได้โดยไม่ต้องใช้ล่าม อีกทั้งการมีวัฒนธรรมใกล้เคียงคล้ายคลึงกันกับภาคอีสานของไทย และถือว่าเป็นวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ควรศึกษา สอดคล้องกับพระสมุห์อนันตศักดิ์ พลแก้วเกษ (2557 : 1) กล่าวว่า หมอลำเป็นวัฒนธรรมอันล้ำค่าของคนอีสานในด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้าน วิถีชีวิตของคนอีสานไม่เคยขาดเสียงขับร้องหมอลำเลย หลังจากการปฏิวัติการปกครอง พ.ศ. 2475 ล้นสุดลง ประมวล พิมพ์เสน (2546 : 31-32) กล่าวว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศห้ามเล่นห้ามฟัง และห้ามไปจ้างหมอลำหรือแฉ้วลาวมาแสดง ผู้ฝ่าฝืนจะมีโทษอย่างหนักตามประกาศที่ 267 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2408 จ.ศ. 1227 ตรงกับ ร.ศ. 84 จากนั้นเป็นต้นมา การแสดงหมอลำก็หายไปนาน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2443 ได้มีผู้กล้าออกมาแสดงหมอลำอีกครั้งหนึ่งจนกลายเป็นกบฏผีบุญใน พ.ศ. 2444 ก็ไม่มีใครออกมาแสดงหมอลำอีกเพราะทางราชการปราบปรามจริงจัง

จะเห็นได้ว่า “หมอลำคือศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของคนอีสานและบทบาททางสังคมดังกล่าว” สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือชื่อของคณะหมอลำ ผู้เป็นเจ้าของกิจการหมอลำย่อมสรรหาวิธีหรือคำจนถึงประโยคมาตั้งชื่อคณะ การที่จะตั้งชื่อหมอลำแต่ละคณะจะต้องมีความหมาย หรือมีที่มาของชื่อ ที่ใช้เรียกขานคณะของตนให้ดีที่สุด จนสามารถ

ได้รับความนิยมาจากผู้ชม หรือในวงการหมอลำเพราะเป็นที่มาของการสร้างชื่อเสียงในวงการบันเทิงตลอดไป เช่น หมอลำคณะเสียงอีสาน เริ่มจากปีพุทธศักราช 2518 วงหมอลำ “คณะเสียงอีสาน” เมื่อได้รับความนิยมาจากสังคมทั้งในและต่างประเทศ ก็ใช้ชื่อนี้เป็นชื่อของคณะมาจนถึงปัจจุบัน หมอลำคณะรัตนศิลป์อินทราไทยราษฎร์ จังหวัดขอนแก่น เป็นหมอลำคณะหนึ่งที่ได้รับนิยามทั่วภูมิภาคอีสาน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2504 ใช้ชื่อคณะรัตนศิลป์อินทราไทยราษฎร์ เมื่อได้รับความนิยมาจากสังคม ก็ได้ใช้ชื่อเดิมมาจวบจนปัจจุบัน

นอกจากชื่อของคณะหมอลำจะมีความสำคัญ ภาษาที่นำมาใช้ตั้งชื่อคณะหมอลำก็มีความสำคัญเช่นกัน ภาษาที่นิยมนำมาตั้งชื่อคณะหมอลำมีหลากหลาย เป็นต้นว่า ภาษาไทย ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ทั้งนี้ยังพบว่า มีภาษาอังกฤษในการตั้งชื่อคณะหมอลำ จึงนับว่ามีความหลากหลายทางภาษาที่สมควรยิ่งแก่การศึกษาวิจัยให้ชัดเจน เพื่อให้ทราบถึงแก่นแท้ของการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนของภาคอีสาน เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญของการไขปริศนาที่ซ่อนอยู่ในสิ่ง ๆ นั้น หมายถึง ในชื่อคณะหมอลำ ที่ตั้งขึ้นแต่ละคณะผู้ตั้งต้องลือเล่ไปกับสังคม สอดคล้องกับ นฤมล ตุงคะโหด (2547 : 1) กล่าวว่า ชื่อเป็นสิ่งแรก ที่จะทำให้นึกถึงและเข้าใจสิ่งนั้น ๆ ได้ถูกต้องตรงกัน การตั้งชื่อไม่ว่าจะเป็นชื่ออะไรย่อมมีความสำคัญ ผู้ตั้งชื่อจึงต้องประณีต พิถีพิถันในการสรรหาคำ หรือภาษามาตั้งให้สมบูรณ์และน่าฟังที่สุด กล่าวถึงภาคอีสานของไทยมีวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่คนทั่วไปทราบนั่นคือ “หมอลำ” มีการใช้ภาษาที่หลากหลาย เช่นกันในการนำมาตั้งเป็นคณะ (วงหมอลำ) นอกจากนี้ยังมีความหมายที่สลับซับซ้อน น่าค้นหาคำตอบที่แท้จริง เช่น คณะแสงคอคำ (นกแร้งคอทองคำ) หลายคนเมื่อได้ยินชื่อแล้ว จะต้องคิดไปในทางที่ไม่ดีไม่เป็นมงคล แม้แต่ความเชื่อเรื่องความฝันถ้ามีคนฝันเห็นนกแร้ง คนส่วนใหญ่เชื่อว่าคนที่ฝันจะมีเรื่องไม่ดีอย่างไรรายอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในชีวิตจนถึงแก่ความตาย นั้นแสดงให้เห็นว่านกแร้งเป็นสัตว์อัปมงคลในสังคมไทย แต่ทำไมเจ้าของคณะหมอลำจึงนำชื่อนกแร้งมาตั้งเป็นชื่อคณะหมอลำของตน นอกจากนี้หมอลำคณะนี้ยังเคยได้รับรางวัลจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหลายรางวัล ซึ่งบ่งบอกว่าเจ้าของหมอลำคณะนี้ กำลังซ่อนความหมายอะไรบางอย่างให้สังคมศึกษา เพราะฉะนั้น การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน จึงสมควรที่จะต้องศึกษาค้นคว้าให้จริงจังโดยละเอียด ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน
2. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกวิจัยเฉพาะการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน โดยใช้ฐานข้อมูลหลักจากศูนย์รวมหมอลำดีเชียงคำภา สำนักงานสันติภาพบั้งเทิง อำเภอมะนังมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม และศูนย์รวมหมอลำดงเท่ห์บุรีกิจบั้งเทิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. ระยะสำรวจข้อมูลเบื้องต้น สำรวจข้อมูลด้านเอกสารและภาคสนาม ศูนย์รวมหมอลำดีเชียงคำภา สำนักงานสันติภาพบั้งเทิง อำเภอมะนังมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม และศูนย์รวมหมอลำดงเท่ห์บุรีกิจบั้งเทิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
2. ระยะรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้ประกอบการหมอลำเรื่องต่อกลอนแต่ละคณะ ในภาคอีสาน จำนวน 115 คณะ ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล จากเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2559 – เดือนมีนาคม พ.ศ. 2561
3. ระยะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการธุรกิจบั้งเทิง และผู้ประกอบการหมอลำเรื่องต่อกลอนแต่ละคณะในภาคอีสาน จากนั้นจึงเสนอผลการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ทางด้านภาษา มีทั้งข้อมูลด้านเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร บทความทางวิชาการ งานวิจัยและหนังสือตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อ และเกี่ยวข้องับหมอลำทุกประเภท รวมถึงการศึกษาการตั้งชื่อของสิ่งอื่น ๆ และเกี่ยวข้องับหมอลำทุกประเภท

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม จากศูนย์รวมหมอลำดีเยี่ยมคำภา สำนักงานสันติภาพบ้านเทิง อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม และศูนย์รวมหมอลำดังแห่งธุรกิจบ้านเทิง อำเภอมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนได้ทั่วทั้งภาคอีสาน

3. วิเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้จากศูนย์รวมหมอลำ ดังกล่าว

4. เรียบเรียงข้อมูลตามที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาผลการวิจัย

5. นำเสนอข้อมูลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

ผลการศึกษา

1. ที่มา และความหมายของการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ในภาคอีสานพบว่า มีลักษณะการตั้งชื่อคณะหมอลำส่วนใหญ่ตั้งชื่อตามผู้ก่อตั้งคณะหมอลำ และสามารถแบ่งลักษณะการตั้งชื่อคณะหมอลำออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ตั้งตามชื่อของผู้ก่อตั้งคณะหมอลำ พบว่า มีทั้งหมด 30 คณะ คิดเป็นร้อยละ 26.08 ได้แก่ คณะประมณบ้านเทิงศิลป์ คณะระเบียบวาทศิลป์ คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์คณะเดือนเพ็ญอำนวยพร คณะสมจิตร ป่อทอง คณะวีระพงษ์วงศ์ศิลป์ คณะเทพรังสรรค์ ชวัญดารา คณะไหมไทย ใจตะวัน คณะจ๊อบแอนจอย คณะหนึ่งรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ คณะยอดชาย เจริญศิลป์ คณะคำพูนร่วมมิตร คณะประดิษฐ์ศิลป์ คณะดอกรักบ้านเทิงศิลป์ คณะประมวโลว์ คณะจุ่มจิมรุ่งลำเพลิน คณะพรนิมิตมงคลศิลป์ คณะเอม อภัสรา คณะปิ่นทิพย์ ธิดาเกต คณะรุ่งฟ้า กุลาชัย คณะสงวนศิลป์อินคอนเสิร์ต คณะเบิ้ม ประจักษ์ศิลป์อินคอนเสิร์ต คณะแก้ววิฑูรย์บ้านเทิงศิลป์ คณะบอย ศิริชัยหมอลำใจเกินร้อย คณะหนูภาณุวิเศษศิลป์ คณะศิลป์สังข์ทอง คณะเกศาเกตแก้ว คณะพงษ์เพชร อำนวยศิลป์ คณะประสานรุ่งเรืองศิลป์ และคณะวานิชอำนวยศิลป์ ทั้งนี้จะยกตัวอย่างมาอธิบายเพียง 2 คณะ คือ คณะหนูภาณุวิเศษศิลป์ สำหรับหมอลำนั้นเป็นศิลปะการแสดงแขนงหนึ่งที่มีวิถีชีวิตควบคู่กับชาวอีสานมาช้านาน และมีความเป็นตัวตน

ที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของชาวอีสานได้เป็นอย่างดี นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2502 นายหนุการ ผ่านวงษ์ ซึ่งเป็นลูกอีสานเลือดหมอลำชานนแท้ได้รวบรวมสมาชิกผู้ที่มีใจรักในการขับร้องหมอลำเพื่อจะสืบงานศิลป์ และเพื่อจะประกาศศักดาความเป็นศิลปินอย่างภาคภูมิใจในนาม “คณะหนุการวิเศษศิลป์” ซึ่งเป็นการนำชื่อของตนมาตั้งเป็นชื่อคณะ จากวันนั้นจนถึงบัดนี้ผลงานการแสดงของคณะหนุการวิเศษศิลป์ ได้ยืนยงคงอยู่คู่กับพี่น้องชาวไทยอีสานตลอดมา คำว่า “คณะหนุการวิเศษศิลป์” สื่อถึง ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานที่มีความเป็นอัตลักษณ์พิเศษของชาวอีสาน กล่าวคือ หมอลำ ปัจจุบันสำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 105 หมู่ที่ 6 บ้านหนองบัวน้อย ตำบลหนองตุม อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น (หนุการ ผ่านวงษ์ 17 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

คณะคำผนรวมมิตร หมอลำคณะคำผนรวมมิตร เป็นหมอลำประเภทลำเรื่อง ต่อกลอนทำนองขอนแก่น นายคำผน ผานคำ เป็นผู้ก่อตั้ง ปัจจุบันนายไพบูลย์ ผานคำ ทายาทของ หมอลำคำผน เป็นหัวหน้าคณะ คำว่า “คำผน” มาจากชื่อของผู้ก่อตั้ง ส่วนคำว่า “รวมมิตร” หมายถึง การรวมตัวกันระหว่างเพื่อน ๆ มิตรสหายที่มีความสามารถในการขับลำหลาย ๆ คน มารวมกันสร้างคณะหมอลำให้ครบองค์ประกอบของการแสดง หมอลำหมู่ หรือหมอลำเรื่องต่อกลอน ต้องอาศัยหลาย ๆ คน หลาย ๆ ส่วนจึงเกิดคำว่า “คณะคำผนรวมมิตร” ปัจจุบันตั้งอยู่ที่เลขที่ 156 หมู่ที่ 10 บ้านกุดหมากเห็บ ตำบลโนนทอง อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

(ไพบูลย์ ผานคำ 31 มิถุนายน 2560) สัมภาษณ์.

1.2 ตั้งตามภูมิลำเนาของผู้ก่อตั้งคณะหมอลำ พบว่ามี 25 คณะ คิดเป็นร้อยละ 21.73 ได้แก่ คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง คณะแก่นนครบันเทิงศิลป์ คณะฟ้าใหม่เพชรพลาญชัย คณะเพชรแพรวา คณะอุบลบันเทิงศิลป์ คณะเมืองแม่มูล คณะเพชรอุบลน้ำ คณะลูกแม่มูล คณะเวียงอุบล คณะอุบลพัฒนานันเทิงศิลป์ คณะแดนดอกบัว คณะโขงชีมูล คณะชุมแพคอมพิวเตอร์ คณะน้องใหม่เมืองชุมแพ คณะพิณแคนแดนอีสาน คณะขวัญใจเพชรโพธิ์ทอง คณะรุ่งฟ้าเพชรโพธิ์ชัย คณะขวัญใจกาฬสินธุ์คณะหนึ่งเพชรเมืองชัย คณะไทยกันเองวาทศิลป์คณะเลิศฟ้ากาฬสินธุ์

คณะยอดฟ้าเมืองมหา คณะชุปเปอร์สารคาม คณะสาวหวังขำรุ่งเรืองศิลป์ และ คณะลูกทุ่งแดนอีสาน ทั้งนี้จะได้ยกมาอธิบายเพียง 2 คณะ ดังนี้ คณะน้องใหม่เมืองชุมแพ น้องใหม่เมืองชุมแพเป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองซอนแก่นที่มีชื่อเสียง คณะหนึ่งระดับ แนวหน้าในภาคอีสาน ความเป็นมาของการตั้งชื่อคณะ “น้องใหม่เมืองชุมแพ” ผู้ก่อตั้ง มีความเชื่อว่าการตั้งชื่อ 5 พยางค์จะทำให้มีชื่อเสียง และคณะเจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต คำว่า “น้องใหม่” หมายถึง คณะหมอลำที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ในขณะนั้น ส่วนคำว่า “เมืองชุมแพ” เป็นชื่อของอำเภอชุมแพ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของผู้ก่อตั้งคณะเมื่อตั้งชื่อลักษณะนี้ก็ครบ 5 พยางค์ ตามความเชื่อและความตั้งใจของการก่อตั้ง จึงใช้ชื่อนี้มาตลอด ผู้ก่อตั้งคือ นายสมาน สีดา ปัจจุบันหมอลำคณะน้องใหม่เมืองชุมแพ ตั้งอยู่เลขที่ 162 หมู่ที่ 5 บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น (สมาน สีดา 21 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

คณะขวัญใจเพชรโพททอง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยคุณคำผิว เลิศสงคราม เดิมเป็นหมอลำสังกัดคณะโพทสามัคคีรุ่งลำเพลิน ต่อมาหัวหน้าวงได้เสียชีวิตลง จึงไม่มีใครสามารถสานต่อได้ คุณคำผิว เลิศสงคราม จึงได้ปรึกษากับเพื่อนๆ ที่เป็นหมอลำด้วยกัน เพื่อก่อตั้งคณะหมอลำขึ้นใหม่ ขณะนั้นผู้เป็นลูกชายของหัวหน้าวงโพทสามัคคีรุ่งลำเพลิน เสนอให้ใช้ชื่อเดิมแต่ คุณคำผิว เลิศสงครามและเพื่อนๆ ต้องการเปลี่ยนแปลงใหม่ทุกอย่าง จึงตั้งชื่อวงและทำนองการลำใหม่ด้วย และได้ตั้งชื่อวงใหม่ว่า “คณะขวัญใจเพชร โพททอง” เปลี่ยนจากลำทำนองลำเพลินมาเป็นทำนองกาฬสินธุ์สารคาม คำว่า “ขวัญใจ” หมายถึง เป็นที่นิยมของสังคมที่ให้การสนับสนุน ส่วนคำว่า “โพททอง” หมายถึง ชื่อหมู่บ้าน กล่าวคือ บ้านโพท และเป็นนามเดิมของ คณะโพทสามัคคีรุ่งลำเพลิน เป็นการให้เกียรติกับอดีตหัวหน้าวงดังกล่าว คณะขวัญใจเพชรโพททองจึงหมายถึง หมอลำ ที่เป็นขวัญใจของสังคมโดยเฉพาะชาวบ้านโพท ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 73 หมู่ที่ 10 บ้านคำม่วง ตำบลทุ่งคล่อง อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ทองสินธุ์ เลิศสงคราม 21 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

1.3 ตั้งเพื่อความเป็นศิริมงคล พบว่ามี 48 คณะ คิดเป็นร้อยละ 41.73 ได้แก่ คณะหนึ่งนครวัฒนธรรมศิลป์ คณะฟ้าสีคราม คณะระฆังทอง คณะดาวจรัสแสง คณะหนึ่งในสยาม คณะมาลัยทอง คณะไทยยืนยง คณะดาวรุ่งเด่นสยาม คณะเพชรสยาม

คณะเพชรเสมา คณะเพชรแก้วฟ้ารุ่ง คณะเพชรสีคราม คณะเพชรอีสาน คณะเพชรประพันธ์
คณะโจโก้รุ่งลำเพลิน คณะดาวจะเด็จเพชรอีสาน คณะดารากราวาศิลป์ คณะน้อมเกล้า
ลูกอีสาน คณะอีสานยืนยง คณะสายไหมไทยอีสาน คณะรุ่งสยามวาทศิลป์ คณะเกษตรสยาม
คณะโอรันโต้นันเทิงศิลป์ คณะพัฒนกิจอินคอนเสิร์ต คณะรุ่งทิวาอินคอนเสิร์ต
คณะรุ่งฟ้าทิวาศิลป์ คณะดอกฟ้ารุ่งลำเพลิน คณะดอกฟ้ามหาราช คณะยอดฟ้ามหาราช
คณะเงาฟ้าอัศวิน คณะยอดฟ้าดาวอังคาร คณะวัยรุ่นดาวสะเทือน คณะชาติพัฒนาวาทศิลป์
คณะดาวหลักเมือง คณะดาวจรัสฟ้า คณะซูปเปอร์ดวงวิเศษ คณะซูปเปอร์พรเจริญ
คณะดาวจรัสแสง คณะรุ่งสยามบันเทิงศิลป์ คณะลูกทุ่งชัยมงคล คณะอีสานออนซอนศิลป์
คณะนพคุณซูปเปอร์สตาร์ คณะบัวทองก้องสยาม คณะรังสิมันต์ คณะพลอยชมพู
คณะสมบูรณ์บันเทิงศิลป์ และคณะกลองสยามอินเตอร์ ทั้งนี้จะได้ยกมาอธิบายเพียง 2 คณะ
ดังนี้ คณะหนึ่งในสยาม คำว่า “หนึ่งในสยาม” หมายความว่า การเป็นอันดับที่หนึ่ง
ส่วนคำว่า “ในสยาม” หมายถึง ในประเทศไทย เมื่อนำมารวมกันจึงมีความหมายว่า
“ที่หนึ่งในประเทศไทย” เช่น ด้านการแสดง ด้านความนิยม ด้านชื่อเสียง ด้านเนื้อหาสาระ
ของการนำเสนอต่อสังคม เริ่มแรกเดิมที่ใช้ชื่อคณะว่า “คณะรุ่งสวัสดิ์” ตามชื่อผู้ก่อตั้งได้
ประมาณ 7 ปี จึงเปลี่ยนชื่อเป็นคณะหนึ่งในสยามดังกล่าว เพื่อความเป็นศิริมงคลแก่ชาว
คณะ อีกทั้งชื่อมีความหมายดีจึงเป็นแรงบันดาลใจแก่สมาชิกในวง โดยนายสวัสดิ์ นางอุสา
แถววิชา ได้ริเริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2518 เป็นหมอลำประเภททำนองขอนแก่น ปัจจุบันตั้ง
อยู่เลขที่ 218 บ้านหนองไผนาดี ตำบลวังหินราช อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น

(อุสา แถววิชา 31 มิถุนายน 2560) สัมภาษณ์.

คณะดาวรุ่งเด่นสยาม ดาวรุ่งเด่นสยาม หมายความว่า กำลังมีชื่อเสียงโด่งดัง
ได้รับความนิยมนิยมที่สุดของประเทศไทย ประดุจดาวดวงหนึ่งที่โดดเด่นอยู่ในท่ามกลาง
หมู่ดาวทั้งหลาย กล่าวคือ คณะหมอลำทั้งหลายในภาคอีสาน คำว่าเป็นศิริมงคล หมายถึง
การสร้างขวัญกำลังใจแก่ชาวคณะ เมื่อได้กล่าวถึงคณะเสมือนการสร้างกำลังใจว่าหมอลำ
คณะนี้กำลังได้รับความนิยมจากสังคม จึงทำให้สมาชิกในคณะมีความตั้งใจฝึกซ้อม
เพื่อให้งานแสดงออกสู่สายตาสังคมได้ที่สุดสอดคล้องกับความหมายของชื่อคณะ
ที่เป็นดาวดวงหนึ่งโดดเด่นท่ามกลางดาวทั้งปวง ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2535 โดยคุณพรชัย มณีพรรณ

เป็นหมอลำประเภทลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่น ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 126 หมู่ที่ 5 บ้านโคกก่อง ตำบลปลาเค้า อำเภอมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ (พรชัย มณีพรรณ 21 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

1.4 ตั้งตามชื่อสัตว์ พบว่ามีการนำชื่อสัตว์มาตั้งเป็นชื่อคณะมี 2 ประเภท คือ สัตว์ที่เป็นมงคล จากการศึกษา พบว่า มี 3 คณะ และสัตว์ที่ไม่เป็นมงคล จากการศึกษา พบว่า มี 1 คณะ รวมเป็น 4 คณะ คิดเป็นร้อยละ 3.47 ดังนี้

ก. การตั้งชื่อตามชื่อสัตว์ที่เป็นมงคล ได้แก่ คณะนกยูงทอง คณะนกเอี้ยงโงะ และคณะอินทรีอีสาน ทั้งนี้จะยกมาอธิบายเพียงคณะเดียว ดังนี้ คณะนกยูงทอง “นกยูง” เป็นสัญลักษณ์ของความงาม อวดโฉม ความพร้อมสรรพ อลังการ ความรัก ความสุข ความโชคดี และความเจริญในด้านการเงิน ผู้ใดที่ต้องการให้ความ รักดี เจริญดี ในด้านการเงิน การวางแผนให้น่านกยูงตั้งไว้ที่โต๊ะทำงาน หรือประดับภาพนกยูงที่โถงทางเดิน เข้าบ้าน นกยูงทองก็ยังเป็นมงคลอย่างยิ่ง ผู้เป็นเจ้าของกิจการจึงได้นำมาตั้งเป็นชื่อคณะหมอลำดังกล่าว ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ 128 หมู่ที่ 5 ตำบลนามะเฟือง อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ข. การตั้งชื่อตามชื่อสัตว์ที่ไม่เป็นมงคล จากการศึกษา พบว่า มี 1 คณะ กล่าวคือ “คณะแฉ่งคอคำ” (แฉ่งคอคอคำ) แฉ่งในความเชื่อของมนุษย์ เทพทุกวัฒนธรรมจะถือว่าเป็นนกที่อัปมงคล เพราะพฤติกรรมที่กินซากศพ และรูปร่างหน้าตาที่น่าเกลียดน่ากลัว ในความเชื่อของคนไทย แฉ่งเป็นนกที่นำมาซึ่งความอัปมงคล เช่นเดียวกับนกแสก ไกรสร เกศประทุม (18 เมษายน 2558 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า สาเหตุที่ผู้ก่อตั้งคณะหมอลำนำมาตั้งเป็นชื่อคณะเพราะว่ายึดเอาตามวรรณกรรมนิทานอีสานเรื่องพญาแฉ่งคอคำ (แฉ่งคอคำ) ตามที่ศึกษาเป็นพญาแฉ่งที่มีความยุติธรรม ชื่อสัตย์สุจริตไม่เอาเปรียบผู้อื่น เปรียบเสมือนหมอลำ คณะแฉ่งคอคำ เป็นหมอลำที่มีความซื่อสัตย์ต่อผู้ว่าจ้าง และมีความจริงใจไม่เอาเปรียบผู้ว่าจ้างเช่นกันกับพญาแฉ่งคอคำ ดังกล่าว ปัจจุบันตั้งอยู่บ้านบัวแดง ตำบลบัวแดง อำเภอบัทรินทร์ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5 ตั้งตามชื่อพืช พบว่า มี 2 คณะ คิดเป็นร้อยละ 1.73 ได้แก่ คณะบัวริมบึง รุ่งลำเพลิน และคณะกิ่งไผ่บันเทิงศิลป์ ทั้งนี้จะยกมาอธิบายเพียงคณะเดียว ดังนี้ คณะบัวริมบึง รุ่งลำเพลิน สาเหตุที่ตั้งชื่อคณะบัวริมบึง รุ่งลำเพลิน มีที่มาจาก

ผู้เป็นเจ้าของวงไปปรึกษาพระครูพิศาลคณานุกิจ หรือหลวงพ่อมหาบุญทัน ปุณฺณทตฺโต วัดป่าสามัคคีสันติธรรม บ้านค้อ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น ท่านให้ความหมายว่า คำว่า “บัว” คือดอกไม้ชนิดหนึ่งที่ใช้บูชาพระ จึงถือว่าเป็นดอกไม้มงคล “บัวริมบึง” หมายถึง บัวที่อยู่ใกล้ฝั่งน้ำ หรือ ริมน้ำ ผู้คนสามารถเก็บไปบูชาพระได้ง่าย ถ้าเปรียบกับหมอลำก็สามารถทำให้ได้รับความนิยมนจากผู้ชมได้ง่ายเช่นกัน ส่วนคำว่า “รุ่งลำเพลิน” บ่งบอกถึงประเภทหมอลำว่าเป็นหมอลำเพลินที่มีความเจริญรุ่งเรือง ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 118/8 หมู่ที่ 13 บ้านแพง ตำบลแพง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม

(เสาวนีย์ คอนโพธิ์ศรี 7 กรกฎาคม 2560) สัมภาษณ์.

1.6 ตั้งชื่อเป็นตัวเลข การนำตัวเลขมาตั้งเป็นชื่อของมนุษย์ที่เป็นตัวละครเอกมีปรากฏในวรรณกรรม เช่น เรื่องจำปาสีตันตัวละครมีนามว่า หนึ่ง สอง สาม และสี่ จากการศึกษาที่มาของการตั้งชื่อคณะ ปรากฏว่ามีเพียงคณะเดียว คือ คณะสองหนึ่งสาม จากการสัมภาษณ์คำภา สีโสภา ผู้ประกอบการศูนย์รวมหมอลำดีเชียงคำภา และนักประพันธ์กลอนลำหรืออยู่เบื้องหลังตั้งชื่อคณะหมอลำ กล่าวว่าผู้ก่อตั้งคณะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ชมจดจำง่าย และความแปลกใหม่สะดุดหูผู้ฟังเมื่อได้ยินชื่อนี้ ทำให้ผู้ฟังอยากติดตามผลงานการแสดง ถ้าใช้คำว่าหนึ่งสองสามก็จะเป็นการนับเลขธรรมดาไม่เป็นที่สนใจ จึงใช้คำว่าสองหนึ่งสามให้สลับที่อยู่เพื่อเรียกร้องความสนใจ หมอลำคณะสองหนึ่งสามเป็นหมอลำประเภทลำเรื่องต่อกลอน ทำนองขอนแก่น เป็นหมอลำคณะหนึ่งที่ได้รับนิยมนิยมในอดีต ตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันได้หยุดทำการแสดงอย่างถาวร

1.7 ตั้งตามชื่อผลงานของผู้สนับสนุน พบ 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.86 คือ คณะดอกจาน บันเทิงศิลป์ หมอลำคณะดอกจานบันเทิงศิลป์ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2526 ตามชื่อผลงานผู้สนับสนุน กล่าวคือ “วงคาราบาว” วงนักร้องเพื่อชีวิตที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เป็นผู้สนับสนุนในการก่อตั้งคณะหมอลำ ซึ่งเป็นนิมิตหมายอันดีที่วงเพื่อชีวิตสนับสนุนการก่อตั้งคณะหมอลำ ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมอีสาน ในยุคนั้นบทเพลงดอกจานของวง คาราบาว กำลังได้รับความนิยมแพร่หลายในสังคมไทย ซึ่งได้สนับสนุนให้ก่อตั้งคณะหมอลำขึ้น โดยชื่อบทเพลงของวงคาราบาวตั้งเป็นชื่อคณะ

กล่าวคือ “คณะดอกจانب้นเทิงคิลปี” คำว่า “ดอกจัน” หมายถึง ทองกวาว, ทองหรือ ทองธรรมชาติ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางในวงศ์ถั่ว มีถิ่นกำเนิดในเอเชียใต้ จากประเทศปากีสถาน, อินเดีย, บังกลาเทศ, เนปาล, ศรีลังกา, พม่า, ไทย, ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม, มาเลเซีย และทางตะวันตกของอินโดนีเซีย ทองกวาวมีชื่ออื่นอีกคือ กวาว ก้าว (ภาคเหนือ), จอมทอง (ภาคใต้), จ้า (เขมร), ทองธรรมชาติ ทองพรหมชาติ ทองตัน (ภาคกลาง), ดอกจัน (อีสาน) (สารานุกรมเสรีออนไลน์สืบค้นเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2560) ส่วนคำว่า “บ้นเทิงคิลปี” หมายถึง การให้ศิลปะการแสดงเพื่อความบันเทิงแก่สังคม ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 559 หมู่ 10 บ้านกุดโง้ง ตำบลโพนข่า อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ (มงคล คนนิยม 6 ตุลาคม 2560) สัมภาษณ์.

1.8 ตั้งเพื่อความแปลกใหม่จากการศึกษาพบว่า มี 4 คณะ คิดเป็นร้อยละ 3.47 ได้แก่ คณะขวัญใจจีบ้าย คณะสาวอีหลีคักคัก คณะไหหล่ารุ่งล่ำเพลิน และคณะลูกทุ่งปริญญญา ทั้งนี้จะยกมาอธิบายเพียงคณะเดียว ดังนี้ คณะขวัญใจจีบ้าย ตั้งขึ้นเพื่อต้องการความดึงดูดใจผู้ชม และต้องการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายจดจำ อีกทั้งต่อการจดจำคำว่า “ขวัญใจ” หมายถึง เป็นที่นิยมของสังคม ส่วนคำว่า “จี” เป็นภาษาอีสาน ที่เข้าใจง่าย และใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง การปิ้งย่าง “บ้าย” เป็นลักษณะการรับประทานอาหารของคนอีสาน กล่าวคือ การนำข้าวเหนียวที่นึ่งมาทำเป็นปั้นแล้วทำเป็นรูตรงกลางปั้นข้าวเหนียว จากนั้นก็นำอาหารประเภทต่างๆ ลงไปใส่รูตรงกลางปั้นข้าวเหนียวแล้วขยำให้เข้ากัน จากนั้นจึงนำไปรับประทาน การทำลักษณะนี้เป็นอัตลักษณ์การรับประทานของคนอีสาน สรุปการตั้งชื่อคณะหมอลำคณะนี้ ต้องการใช้ภาษาพื้นบ้านอีสานที่ใช้ในชีวิตประจำวันกับผู้บริโภค เพื่อสื่อความหมายง่ายต่อการจดจำและติดตาม ตั้งอยู่ที่บ้านดงเค็ง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ปัจจุบันยุบวงแล้ว

2. วิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน

การวิเคราะห์ภาษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของกำชัย ทองหล่อ (2545) เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ประเภทที่มาของคำ ซึ่งสามารถได้แบ่ง ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้ (1) ชื่อคณะที่มาจากภาษาไทยแท้ (2) ชื่อคณะที่มาจากคำภาษาไทยกับคำภาษาต่างประเทศ (3) ชื่อคณะที่มาจากคำภาษาต่างประเทศทั้งหมด คณะเดียวกันการศึกษาคครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้อักษรย่อในตารางวิเคราะห์แทนภาษาต่างๆ

ที่ปรากฏในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ดังนี้ (ข) หมายถึง ภาษาเขมร (จ) หมายถึง ภาษาจีน (ท) หมายถึง ภาษาไทย (ทล) หมายถึง ภาษาไทยถิ่นอีสาน (ป) หมายถึง ภาษาบาลี (ส) หมายถึง ภาษาสันสกฤต และ (อ) หมายถึง ภาษาอังกฤษ

2.1 ชื่อคณะที่มาจากภาษาไทยแท้

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทย ในการตั้งชื่อ พบว่ามี 8 คณะ คิดเป็นร้อยละ 6.95 ทั้งนี้จะยกมาอธิบายเพียง 5 คณะ ดังนี้

ตารางที่ 1

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	ระฆังทอง	ท
2.	แดนดอกบัว	ท
3.	ดาวหลักเมือง	ท
4.	นกยูงทอง	ท
5.	น้องใหม่เมืองชุมแพ	ท

ข้อมูลจากตารางข้างต้น จากการสัมภาษณ์ผู้ก่อตั้งคณะหมอลำและผู้สืบทอด ธุรกิจหมอลำ จะใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมีความหมายในตัวของการตั้งชื่อ อีกทั้งยังบ่งบอกถึง ความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษา กล่าวคือสามารถนำภาษาที่ในชีวิตประจำวันมาใช้ในการ ตั้งชื่อคณะหมอลำ และสามารถสื่อถึงสถานที่ตั้งคณะหมอลำ อีกทั้งเป็นการรักษาขนบเดิม ด้านภาษาไทยอย่างดีในฐานะผู้ใช้ภาษาไทย

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทย ถิ่นอีสานปนกับภาษาไทยในการตั้งชื่อ ลำเรื่องต่อกลอนสามารถแบ่งออกเป็น 3 คณะ คิดเป็นร้อยละ 2.60 ได้แก่

ตารางที่ 2

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	แอ้งคอกคำ	ทถ
2.	ขวัญใจ/จีบ้าย	ท/ทถ
3.	สาวอีหลีคักคัก	ทถ

จากตารางข้างต้น เป็นการใช้ภาษาอีสานในการตั้งชื่อคณะหมอลำ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า การตั้งชื่อหมอลำที่ใช้ภาษาอีสานนั้น มีปรากฏให้เห็นเพียง 2 คณะเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนอีสานไม่นิยมนำคำภาษาอีสานมาตั้งชื่อคณะหมอลำ อาจเป็นเพราะการได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น จึงนิยมใช้ภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอีสานมาตั้งชื่อคณะหมอลำ

2.2 ชื่อคณะที่มาจากคำภาษาไทยกับคำภาษาต่างประเทศ

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยปนกับภาษาบาลีสันสกฤตในการตั้งชื่อ จากการศึกษามี 51 คณะ คิดเป็นร้อยละ 44.34 ทั้งนี้จะยกมาอธิบายเพียง 5 คณะ ดังนี้

ตารางที่ 3

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	รัตน/คิลป์/อินตา/ไทย/ราชบุรี	ป/ส/ป/ท/ส
2.	คิลป์/สังข์/ทอง	ส/ป/ท
3.	เทพ/รังสรรค์ /ขวัญ/ดารา	ป/ส/ท/ป
4.	เมือง/แม่มูล	ท/ป
5.	เสียง/อีสาน	ท/ส

จากตารางข้างต้น พบว่า การตั้งชื่อหมอลำที่เป็นภาษาไทยปนภาษาบาลีสันสกฤต มีปรากฏ 5 คณะจากข้อมูลทั้งหมด 115 คณะ โดยส่วนใหญ่จะเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมาสอดคล้องหรือตรงกับภาษาบาลีสันสกฤต อาจจะเป็นเพราะว่าคนอีสานได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลีสันสกฤต ผ่านวรรณกรรมพุทธศาสนา ซึ่งใช้ภาษาบาลีสันสกฤตในการถ่ายทอด

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยปนภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมรในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 15 คณะ คิดเป็นร้อยละ 13.04 ทั้งนี้จะยกมาอธิบายเพียง 5 คณะ ดังนี้

ตารางที่ 4

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	ดาว/จะเด็จเพชร/อีสาน	ท/ข/ส
2.	แก่น/นคร/บันเทิง/ศิลป์	ท/ป/ข/ส
3.	หนึ่ง/รุ่งทิวา/อำนวย/ศิลป์	ท/ป/ข/ส
4.	ฟ้าใหม่/เพชร/พลาญ	ท/ส/ข
5.	ดอกกรัก/บันเทิง/ศิลป์	ท/ข/ส

จากตาราง การตั้งชื่อหมอลำที่เป็นภาษาไทยปนภาษาบาลีสันสกฤตและเขมร 3 ภาษา เป็นการผสมหลาย ๆ ภาษาเข้าด้วยกันเพื่อเกิดความไพเราะ ทำให้เกิดเป็นภาษาที่มีความหมายน่าสนใจ โดยผู้ตั้งชื่อคณะหมอลำได้เลือกคำหรือภาษาที่สื่อไปทางที่ดี ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองให้แก่คณะหมอลำ ลักษณะนี้บ่งบอกว่าคนอีสานสามารถภาษาได้หลากหลายภาษา ตามหลักการใช้ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยปนภาษาอังกฤษในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 1 คณะ คือ คณะ “ซุ่มแพคอมพิวเตอร์”

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยปนภาษาบาลีสันสกฤตและอังกฤษในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 6 คณะ คิดเป็นร้อยละ 5.21 ดังนี้

ตารางที่ 5

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	กล้อง/สยาม/อินเตอร์	ท/ส/อ
2.	รุ่ง/ทิวา/อินคอนเสิร์ต	ท/ป/อ
3.	ซูปเปอร์/ดวง/วิเศษ	อ/ท/ส
4.	สงวน/ศิลป์/อินคอนเสิร์ต	ท/ส/อ
5.	เบิ้ม /ประจักษ์/ศิลป์/อินคอนเสิร์ต	ท/ส/ส/อ
6.	บอย /ศิริชัย/หมอลำ/ใจเกินร้อย	อ/ส/ท/ท

จากตารางข้างบน พบว่า การตั้งชื่อหมอลำที่เป็นภาษาไทยปนภาษาบาลีสันสกฤต และอังกฤษ มีจำนวน 5 คณะ การตั้งชื่อลักษณะนี้เป็นการผสมภาษาหลายๆ ภาษาเข้าด้วยกัน ทั้งนี้มีการผสมทั้งภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาอังกฤษเข้าด้วยกัน เพื่อทำให้เกิดความหลากหลายทางภาษาเป็นที่น่าสนใจ และเป็นจุดเด่นจุดขายของคณะหมอลำอีกทางหนึ่ง

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยปนภาษาเขมรในการตั้งชื่อ การศึกษา พบว่ามี 6 คณะ คิดเป็นร้อยละ 5.21 ดังนี้

ตารางที่ 6

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	จุ่มจิม/รุ่ง/ลำเพลิน	ท/ข
2.	ดอกฟ้า/รุ่ง/ลำเพลิน	ท/ข
3.	ดาว/จรัส/ฟ้า	ท/ข/ท
4.	โจ้/รุ่ง/ลำเพลิน	ท/ข
5.	บัว/ริมบึง/รุ่ง/ลำเพลิน	ท/ท/ท/ข
6.	พลอย/ชมพู	ข/ท

ตารางข้างต้น พบว่า การตั้งชื่อหมอลำที่เป็นภาษาไทยปนภาษาเขมร ลักษณะดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ภาษาเขมรที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยในอดีต ชาวอีสานได้นำเอาภาษาเขมรที่เป็นภาษาดั้งเดิมที่ชาวอีสานใช้มาตลอดมา ในวิวัฒนาการของตนมาตั้งเป็นชื่อ คณะหมอลำ นอกจากนี้ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยปนภาษาจีนและภาษาเขมรในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 1 คณะ คือคณะไหหลำรุ่งลำเพลิน และลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานปนภาษาสันสกฤตในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 1 คณะ คือ คณะอีสานออนซอนศิลป์

2.3 ชื่อคณะที่มาจากคำภาษาต่างประเทศทั้งหมด

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตปนกับภาษาอังกฤษในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 5 คณะ คิดเป็นร้อยละ 4.34 ดังนี้

ตารางที่ 7

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	พัฒนกิจ/อินคอนเสิร์ต	ป/อ
2.	อีสาน/อินคอนเสิร์ต	ส/อ
3.	นพคุณ/ซูเปอร์สตาร์	ป/อ
4.	एम/อภัสรา	อ/ป
5.	ซูเปอร์/สารคาม	อ/ป

จากตารางนี้จะเห็นได้ว่าไม่มีคำที่เป็นภาษาไทยอยู่เลย หากแต่เป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นการประสมคำระหว่างคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาอังกฤษ การตั้งชื่อในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ภาษาในลักษณะที่เป็นสากล กล่าวคือ ภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาที่เป็นทางการ ประสมกับคำภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากล ขณะเดียวกันลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้คำภาษาบาลี

ปนคำภาษาอังกฤษและคำภาษาเขมร ในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามีเพียง 1 คณะ คือคณะ “ซุเปอร์พรเจริญ” และลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้คำภาษาเขมรปนกับคำภาษาอังกฤษในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามีเพียง 1 คณะ คือ คณะ “ประมวลโชค”

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาเขมรปนภาษาบาลีสันสกฤตในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 7 คณะ คิดเป็นร้อยละ 6.08 ดังนี้

ตารางที่ 8

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	พงษ์เพชร/อำนวยการ/ศิลป์	ส/ข/ส
2.	ประถม/บันเทิง/ศิลป์	ส/ข/ส
3.	วานิช/อำนวยการ/ศิลป์	ป/ข/ส
4.	อุบล/บันเทิง/ศิลป์	ป/ข/ส
5.	อุบล/พัฒนา/บันเทิง/ศิลป์	ป/ป/ข/ส
6.	ระเบียบ/วาทะ/ศิลป์	ข/ป/ส
7.	สมบูรณ์/บันเทิง/ศิลป์	ส/ข/ส

จากตารางข้างต้น พบว่า มี 7 คณะ ที่ใช้คำภาษาเขมรปนคำภาษาบาลีสันสกฤต ในการตั้งชื่อการตั้งชื่อลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นความงดงาม ไพเราะ มีหลักการ และมีความหมายดีเป็นมงคล เนื่องจากคนอีสานได้รับอิทธิพลภาษาเขมรภาษาบาลีสันสกฤต มาตั้งแต่อดีตผ่านวรรณกรรม จึงเป็นสาเหตุในการนำคำภาษาต่างๆ ดังกล่าวมาตั้งชื่อคณะหมอลำ

ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตในการตั้งชื่อ จากการศึกษา พบว่ามี 11 คณะ ทั้งนี้จะยกมาอธิบายเพียง 5 คณะ คิดเป็นร้อยละ 4.34 ดังนี้

ตารางที่ 9

ลำดับที่	รายชื่อคณะหมอลำ	ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อ
1.	มรดก/อีสาน	ส/ป
2.	เพชร/สยาม	ส/ส
3.	เพชร/เสมา	ส/ป
4.	เพชร/อีสาน	ส/ส
5.	เกษตร/สยาม	ส/ส

จากตารางข้างต้น พบว่า มี 2 ภาษา คือ ภาษาสันสกฤตปนกับภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศที่เข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาไทย คนไทยได้รับเอาภาษาบาลี สันสกฤตมาใช้อยู่ในชีวิตโดยการปรับใช้ให้เข้ากับเสียงในภาษาไทยประหนึ่งเป็นภาษาไทย อิทธิพลของภาษาบาลีสันสกฤตได้เข้ามาปะปนในภาษาไทยมาเป็นเวลานาน คนไทยคุ้นชินกับการใช้ภาษาบาลีสันสกฤตโดยปริยาย ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะหมอลำ เรื่องต่อกลอนที่ใช้ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว จากการศึกษา พบว่ามีเพียง 2 คณะ ได้แก่ คณะ “จ๊อบแอนจอย” และคณะ “ไทยแลนด์อินคอนเสิร์ต”

3. สรุปผลวิจัย

การตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน และค่านิยมของคนอีสานที่นำมาตั้งชื่อคือหมอลำ พบว่า มีที่มาในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนแบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม กล่าวคือ คณะหมอลำที่ตั้งชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคลมากที่สุด จำนวน 48 คณะ คิดเป็นร้อยละ 41.73 เช่น คณะฟ้าสีคราม คณะระฆังทอง คณะเพชรเสมา คณะไทยยืนยง คณะหนึ่งในสยาม เป็นต้น ประเด็นรองลงมา คือการตั้งชื่อตามชื่อของผู้ก่อตั้งคณะหมอลำ จำนวน 30 คณะ คิดเป็นร้อยละ 26.08 เช่น คณะประณมบันเทิงศิลป์ คณะระเบียบวาทศิลป์ คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ คณะเดือนเพ็ญ อำนาจพร คณะสมจิตร บ่อทอง คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เป็นต้น ลำดับที่สามคือการตั้งชื่อตามภูมิลำเนาของผู้ก่อตั้งคณะหมอลำจำนวน 25 คณะ คิดเป็นร้อยละ 21.73 เช่น คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง คณะแก่นนครบันเทิงศิลป์

คณะเวียงอุบล คณะเพชรอุบลน้ำ คณะฟ้าใหม่เพชรพลาญชัย คณะลูกแม่มูล
คณะเพชรแพรวา เป็นต้น

ลำดับที่สี่คือการตั้งชื่อตามชื่อของสัตว์ จำนวน 4 คณะ คิดเป็นร้อยละ 3.47 ได้แก่ ตั้งตามสัตว์ที่เป็นมงคล 3 คณะ ได้แก่ คณะนกยูงทอง คณะนกเอี้ยงโหม่ง และ คณะอินทรีอีสาน คณะแอ้งคอดำและตั้งชื่อเพื่อความแปลกใหม่ให้ดึงดูดใจผู้ติดตาม 4 คณะ คิดเป็นร้อยละ 3.47 ได้แก่ คณะขวัญใจจีบ้าย คณะสาวอีหลีกักคัก คณะไหหลำรุ่งลำเพลิน และคณะลูกทุ่ง ปริญา นอกจากนี้ยัง พบว่า การตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ที่อยู่ในลำดับที่ห้า คือ การตั้งชื่อตามชื่อพืช จำนวน 2 คณะ คิดเป็นร้อยละ 1.73 ได้แก่ คณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน และคณะกิ่งไผ่บันเทิงศิลป์ ขณะเดียวกันลักษณะการตั้งชื่อ คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสานที่พบน้อยที่สุดมี 2 ลักษณะ กล่าวคือ การตั้งชื่อ เป็นตัวเลข พบว่ามี 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.86 ได้แก่ คณะสองหนึ่งสาม และการตั้งชื่อ ตามชื่อผลงานของผู้สนับสนุน พบว่ามี 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.86 ได้แก่ คณะดอกจาน บันเทิงศิลป์

ส่วนลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน พบว่า มีการ จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้ (1) ตั้งชื่อคณะหมอลำที่มาจาก คำภาษาไทยแท้ กล่าวคือ ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ คำภาษาไทยในการตั้งชื่อ พบว่ามี 8 คณะ คิดเป็นร้อยละ 6.95 และคำภาษาไทยปน กับคำภาษาไทยถิ่นอีสาน 3 คณะ คิดเป็นร้อยละ 2.60 (2) ตั้งชื่อคณะหมอลำที่มาจาก คำภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ กล่าวคือ ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อคณะ หมอลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้คำภาษาไทยปนกับคำภาษาบาลีสันสกฤต พบมากที่สุด 51 คณะ คิดเป็นร้อยละ 44.34 รองลงมาคือคำภาษาไทยปนคำภาษาบาลีสันสกฤตและ คำภาษาเขมร 15 คณะ คิดเป็นร้อยละ 13.04 ตามด้วยคำภาษาไทยปนคำภาษาบาลี สันสกฤตและคำอังกฤษ 6 คณะ คิดเป็นร้อยละ 5.21 คำภาษาไทยปนคำภาษาเขมร 6 คณะ คิดเป็นร้อยละ 5.21 คำภาษาไทยปนคำภาษาอังกฤษ 1 คณะ คำภาษาไทยปนกับคำภาษาจีน และคำภาษาเขมร 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.86 และคำภาษาไทยถิ่นอีสานปนคำ ภาษาสันสกฤต 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.86 และ (3) ตั้งชื่อคณะหมอลำที่มาจาก คำภาษาต่างประเทศ กล่าวคือ พบมากที่สุดคือ ลักษณะการใช้ภาษาในการตั้งชื่อหมอลำ

เรื่องต่อกลอนที่ใช้คำภาษาบาลีสันสกฤต พบว่ามี 11 คณะ คิดเป็นร้อยละ 9.65 รองลงมา คือคำภาษาเขมรปนคำภาษาบาลีสันสกฤต 7 คณะ คิดเป็นร้อยละ 6.08 ตามด้วย คำภาษาบาลีสันสกฤตปนกับคำภาษาอังกฤษ 5 คณะ คิดเป็นร้อยละ 4.34 คำภาษาอังกฤษ อย่างเดียว 2 คณะ คิดเป็นร้อยละ 1.73 คำภาษาบาลีปนคำภาษาอังกฤษและคำภาษาเขมร 1 คณะ คิดเป็นร้อยละ 0.86 และคำภาษาเขมรปนคำภาษาอังกฤษ 1 คณะ คิดเป็น ร้อยละ 0.86

4. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวัฒนธรรมการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน ในภาคอีสาน” จากตัวบททั้งหมด 115 คณะ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอผลการอภิปราย ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นตามประเด็นดังต่อไปนี้

ในการตั้งชื่อคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนจากการศึกษาพบว่า ลักษณะการตั้งชื่อ เพื่อความเป็นสิริมงคล และความเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งต้องการการได้รับความนิยมน ในอาชีพของตน โดยได้รับอิทธิพลความเชื่อจากปรัชญาอีสานเป็นความเชื่อทางด้านคติชน ในตั้งชื่อคณะหมอลำ คำกล่าวที่ว่า “คึกอยู่คู่หนี้” (คืออยู่คู่หนี้) หมายความว่า ถ้าตั้งชื่อ คณะหมอลำที่มีจำนวนพยางค์ในการตั้งชื่อรวมทั้งหมดเป็นจำนวนคี่ จะทำให้คณะหมอลำ คณะนั้น ๆ เจริญรุ่งเรืองอยู่ในวงการได้ยาวนาน คำที่มีพยางค์คี่ คือ 3 พยางค์ 5 พยางค์ 7 พยางค์ 9 พยางค์ ทั้งนี้พบชื่อที่ยาวที่สุด 9 พยางค์ คือ คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ พบมากที่สุดคือ 3 พยางค์ ขณะเดียวกันถ้าคณะใดตั้งชื่อที่มีจำนวนพยางค์รวมทั้งหมด เป็นจำนวนคู่ มีความเชื่อว่าจะทำให้หมอลำคณะนั้น ๆ จะไม่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในวงการ ได้ไม่ยืนยาว จากความเชื่อด้านคติชนตามแนวคิดดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จากข้อมูลทั้งหมด 115 คณะ พบว่า การตั้งชื่อที่มีจำนวนพยางค์คี่ 92 คณะ จำนวนพยางค์คู่ 23 คณะ ย่อมแสดงให้เห็นว่าคนอีสานยึดความเชื่อดังกล่าว เป็นหลักในการตั้งชื่อคณะหมอลำ เพราะต้องการความเจริญรุ่งเรืองในอาชีพของตน วิเคราะห์การสัมภาษณ์เจ้าของ คณะหมอลำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อคณะหมอลำ จะเห็นได้ว่าการตั้งชื่อ คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนมีความหลากหลายด้านภาษาสอดคล้องกับการตั้งชื่อธุรกิจ เนื่องจากหมอลำเป็นธุรกิจประเภทหนึ่ง ดังที่วิยะดา จงบรรจบ (2534 : 87) ได้ศึกษา

49

อ้างอิงข้อมูลสัมภาษณ์

ไกรสร เกตประทุม บ้านบัวแดง ตำบลบัวแดง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
(18 เมษายน 2558) สัมภาษณ์.

คำภา สีโสดา. ศูนย์รวมหมอลำดีเชียงคำภา อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
(23 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

คำพัน วิเทห์. ศูนย์รวมหมอลำดั่งเทห์ธูรกิจบ้านเทิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
(23 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

จันทรเพ็ญ เต็นนา. สำนักงานสันติภาพบ้านเทิง อำเภอเมืองมหาสารคาม
จังหวัดมหาสารคาม (23 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

ทองสินธุ์ เลิศสงคราม. 73 หมู่ที่ 10 บ้านคำม่วง ตำบลทุ่งคล่อง อำเภอคำม่วง
จังหวัดกาฬสินธุ์ (21 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

นกน้อย อุไรพร. 555 บ้านหนองใส ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
(31 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

พรชัย มณีพรรณ. 126 หมู่ที่ 5 บ้านโคกก่อง ตำบลปลาข้าว อำเภอเมืองอำนาจเจริญ
จังหวัดอำนาจเจริญ (21 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

ไพบูลย์ ผานคำ. 156 หมู่ที่ 10 บ้านกุดหมากเห็บ ตำบลโนนทอง อำเภอเวียงใหญ่
จังหวัดขอนแก่น (31 มิถุนายน 2560) สัมภาษณ์.

มงคล คนนิยม. 559 หมู่ 10 บ้านกุดโง้ง ตำบลโพนชา อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
(6 ตุลาคม 2560) สัมภาษณ์.

สมาน สีดา. 162 หมู่ที่ 5 บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
(21 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.

เสาวนีย์ คอนโพธิ์ศรี. 118/8 หมู่ที่ 13 บ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย
จังหวัดมหาสารคาม (7 กรกฎาคม 2560) สัมภาษณ์.

หนูการ ผ่านวงษ์. 105 หมู่ที่ 6 บ้านหนองบัวน้อย ตำบลหนองตม อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น (17 พฤษภาคม 2560) สัมภาษณ์.